

Милуника Митровић

СВЕТЛОСТ У ДОПИРАЊУ

Бојана Стојановић-Пантовић, *Исијавање*,
Арка, Смедерево, 2009

Најновија књига песама *Исијавање* Бојане Стојановић-Пантовић, у односу на претходне књиге *Бескрајна* (2005) и *Заручници вајре* (2008) представља упадљив прелаз од међужанровског ка чистом лирском изражавању у слободном стиху. Међутим, и овде препознајемо сржну поетску нит, сада на нов начин праћену, и кондензовану у телу песме, једним кристално згуснутим језиком. Песникиња налази тачну меру својих стихова, идући за језичким нијансама и метафориком која напипава ону сушту „крту жилу куцавицу” што исијава кроз душу из „срче сећања” и трагова досадашњег искуства. Ова збирка песама организована је као јединствена целина, а у суптилној психолошкој и мисаоној градацији четрдесет песама омеђено је само пролошком и епилошком песмом („Прва реч” и „Ово и оно време”).

У овој поезији гласови унутрашњег света рефлектују се из дубоког садејства духа и тела, женског и мушког, минулог и будућег, оцвалог и пупећег, блиског и недостатног. „Тако се жари интензитет постојања, претварајући сјај материје и телесности у поетску енергију самореклепсије”, запажа рецензент књиге Доброслав Смиљанић. И све то, сједињено у кратком стиху као уздаху, да би се оно невидљиво, унутарње „окрзнуто срцем”, уздигнуто над видљивим светом у простор „до места вечног мировања”, души учинило сношљивим и појмљивим. Јер тамо где је зрачи прва, и последња заједничка реч о овом и оном времену: *Тамо је високо / и дубоко / меко и шиширо / као на Прометјејевој лиици / на орловом крвавом кљуну*, каже песникиња („Икаров глас”).

Богато књижевно и разнолико културолошко знање и искуство, у овим песмама је неразлучиво сједињено с песникињиним интимним светом, доживљајем ониричког и имагинативног, одакле до нас стиже њен глас, умножен и разбокорен присуством других, независно од просторне или временске удаљености. Ипак, било да је Икаров или Електрин, Клојин или Алисин, песнички глас свагда носи белег самоће, као свој крст осветљен белим грумењем ватре. Овај ковитлац звучних слика хитнут је негде ван октаве, пресељен из nelaгоде нашег времена и осећања свагдање „клиничке смрти” у метафизику сна, у *исијавање* језика, да би се њиме потврдило да *Наше речи / Стиарије су / Од косију*, како нас подсећа и песма „Египатски сан”. А време, увек на једној страни нешто брише, а на другој дописује. Путујући овим светом, песникиња куша мемлу прохујалих миленијума, додирује позлату са посмртних маски и лепоту руина. Али, одолевајући чарима пролазних и свију других ствари, она се запућује у еротичну неизвесност језика, као у најтрајније склониште духа и времена. Иако је свака реч у стиху „гола и сама”, опет је део оне „музике синтаксе” која напаја облик смисла, дајући боју нашем болу и певању, нестанку и коначном бивању.

Све оно вредно што нуди драма живота и сна, непрестанце прати неугасла потреба да се запише, са повишеном свешћу о томе да се пише болно и нужно, као по срчи, али и узалудно, „као по кишној завеси”. Зато је биће песникиње у дубокој дрхтавици незаштићено и „најежено / од брида устрепталости”, од надања и очајања, стваралачке осамљености која све мири. Истовремено оно брани у себи живот, замрзавањем повлачећи се у ћутњу: *Пресађујем кожу зиме / И свице / У њостојбину / Глечера*, читамо у песми „Свице на снегу”. Међутим, у централној и насловној песми „Исијавање” са пуним оправдањем, ауторка поново себе види ослобођену чауре тела, јер се оно већ удаљило од лажнога сјаја овог света утеловивши се у речи: *Из мене навире / медена џечности / ал смрзнути је / мој лик на стаклу*.

И тако, пратимо сугестивност, експресивност и концизност песничког ја, слике које нам нуди. Директно или посредовано метафориком, оно се психолошки и значењски веома усложњава и удваја. Понекад и потпуно раздваја, да би се у једном тренутку сва лица улила у друго, сјединила са оним жуђеним – светлосним *џи*. Стихови Бојане Стојановић-Пантовић непрестанце следе ту граничну променљивост стања душе и тела у регистрима најразличитијих нијанси. Ближећи се ка завршници књиге, песме се све више затварају, примичући се једној спиралној херметици која прети да се склупча у апсолут самоће, идући до границе на којој би могле прогутати саме себе и свога аутора „сопственим загрљајем”. Ова збирка као да поприма обрис шкољке, о

чијој би се симболици и значењским слојевима могло другом приликом рећи далеко више. Јер, оно о чему из једног молитвеног стања душе пева песникиња, изненађује својом моћи да наш доживљај ове лирике поведе у неке нове, још даље и дубље поетичке просторе (песма „Шкољка”).

Овакво стање духа кулминира у антологијској песми „Исијавање”. Осаму своју као у сну „описујући”, песникиња показује чега је све лишена. Почев од људи и свих ствари које су прошле, па до илузија, она најзад стиже до тренутка спокојства, готово нирване. Постаје и сама део намештаја, ентеријер који је упио њену душу и сада исијава: *као сребрни самовар / блиштам се*. Понекад се упита: *где сам себи унутра / а где споља / на рубу променљивом*, да би се, у ствари, без икаквог сентимента ослободила варљиве телесности и њених закона, и на крају опростила и од свагдашњег, насушног хлеба и соли малих ствари, без суза. Јер на капији између светова, за њу већ „чаму сасушен венац”, док је она приправна за преображај и чистоту сусрета са Оним *ко у белој / само у муњевишој фигури светила* из оностраних тмина кроз млаз времена ипак долази.

Ближећи се изврсној, епилошкој песми „Ово и оно време” као природној завршници књиге, преко сублимације досадашњих стихова стижемо до „Преображењске светлости”. Својим психолошки дубоким уроном, ова песма посматрана у духовном кључу, сада као чудом осветљава оне најудаљеније, ониричке пределе етеричног бића – „зрачне и тамне”. И ту видмо преображено и сасвим одуховљено друго лице исте жене: љубавнице, мајке, кћери, Шехерезаде, која у једном трену излази на чистину без страха од губитака: љубави, ума, тела и свега земнога, па чак и речи. Али, сада се из оне закључане шкриње девојачке опреме, пуне парчића полумљеног крчага, из пене ероса заборављених речи ипак, њој, песникињи поново враћају њене речи. Да их изнова посвоји, и присне као близанце тишине, учини својом једином јавом. Потом тек, она смирено артикулише стање свога егзалтираног бића, изговорајући *И цела / Тако цела / Дајем се / Свећлосци*.

Оваква, снажна сугестија и само једне осамљене поетске слике више није визуелна ни аудитивна, већ самоговорећа и натчулна, највиша је, тако ретко достижна. На сличне стихове наилазимо у већини песама ове изузетне збирке. Као у неком таласању, видимо јасно како се, неким посебним ритмом, мисао креће и повремено одмара, допуштајући машти да слободно ради док слика – *бди*. То је можда јединствен час када је песник „само поетска свест у тренутку стварања слике”, како запажа Башлар у својој знаменитој *Поетици простора*.

Атмосфера оностраних простора у песми „Лептирица”, води нас у беспутну нигдину, одакле само песникињин глас као да стиже отуда из

боравишта духова мртвих, где поравнате временом све разлике ћуте и „тасови не померају се”. Тамо, више ничег од крика срца нема – *ни провалије / ни винућа* у небо, јер сва лица су у овој песми деперсонализована. Само пасив и „трпљење језика”. Мало је песама попут „Лептирице” Бојане Стојановић-Пантовић у нашој поезији, особито данас. Тако је заумна, лепа и страхотна, сложена, кристално прецизно грађена, нијансирана, без ичег сувишног и недостатног, неухватљива попут митске лептирице. Заправо, душе која не може напустити своје тело, а хтела би.

Ваљда је овакво стваралачко посређење нашој песникињи дошло из неког тајног налога „ткања женске косе и бршљана”, кроз *ово и оно* време, из свега што она јесте, што у допиру другог света, за собом оставља траг исијавања.